

Eystein Eggen er utdannet cand. mag. og har jobbet som lærer i den videregående skole. Nå skriver han sin selvbiografi under tittelen «Gutten fra Gimle». (Foto: Jan Petter Dahl)

– Min skjebne som NS-barn

Av UNN IRENE AASDALEN

– Nå må vi barna, taperne, få komme til orde! Det finnes 200 000 av oss NS-barn i Norge, og med unntak av to er alle anonyme. Foreldrene våre vil fortsatt være helter. De slåss for oppreisning, men de tør ikke stå fram. De sier at de var patrioter og at de ikke har noen ting å skamme seg over. Hvis dette er riktig, bør de ta bladet fra munnen, sier Eystein Eggen.

Eystein Eggen er for tida oppe i heftig debatt med Hans Fredrik Dahl om Quislings rolle under okkupasjonen. Debatten føres på kronikkplass i Dagbladet, og Eystein Eggens innlegg har tatt et meget personlig utgangspunkt.

«Jeg er født på Gimle i 1944,» skriver han, og han bruker sitater fra brev han har arvet etter sin adoptivmors mann; Hitlers «Vertrauens-mann» i Norge, Hans Wilhelm Scheidt.

Hvilken historie er det han bærer på, denne gutten fra Gimle, dette godt voksne «NS-barn», som kom til verden ved Vidkun Quislings hovedkvarter da krigen snart var til ende?

«Fødd skuldig»

– Jeg hører til de forliste, sier han. – Mor var sentral i NS' kvinnebevegelse, og redigerte bladet deres, Heim og ætt. På grunn av partiarbeidet hennes, fikk vi en leilighet på Gimle, like nedenfor Vidkun Quislings steinslott.

– Far hadde vært norsk soldat og kjempet mot tyskerne ved Narvik. Etter den norske kapitulasjonen gikk han over på tysk side. Han mente han hadde gjort sin plikt mot den uorganiserte bananrepublikken Norge, og han var kulturelt tysk-orientert, som så mange andre fra sitt miljø.

– Hvilken bakgrunn hadde han og moren din?

– De kom fra det gamle nasjonalsinnede bondevenstre. Jeg har slekt i Nord-Østerdalen og i Sør-Trøndelag. Farfar, som kom fra Vingelen, har skrevet sju bygdebøker om området, og minst to dikt om Bjørnson. Mor kom fra et borgerlig kjernemiljø i Hov, like ved Roros. Dette er forhistorier, sier Eystein Eggen.

– Hva er det forhistorien til?

– Til et liv der jeg har brukt 20 år på å rekonstruere en verden jeg aldri har sett, men som på grunn av foreldrene mine, har invadert livet mitt.

Sorg og skyld

– NS-barn grubler over fortida, er redde og anonyme. NS-foreldrene vil ha kontrollen. De nekter å innse sine barns tragiske skjebne. De mener vår oppreisning skal komme den dagen de selv oppnår sin. Det er fullstendig ulogisk at de anonymt slåss for det. Dette er et alvorlig generasjonsproblem, sier Eystein Eggen.

– Hvordan er ditt forhold til dine foreldre, Liv og Egil Eggen?

– De er døde nå. Det ble aldri noen balanse i mitt forhold til dem. Da jeg var seks år, gikk mor mentalt over ende. Far druknet skyld og sorg i flaska. Jeg bodde hos dem til jeg kom i puberteten, da ble de omsider skilt. Jeg klarte ikke presset lenger. På det tidspunktet hadde mor kastet blomsterpotte i 10 år, og jeg hadde opplevd å se faren min krabbe full omkring i gatene med en tyrolerhatt på hodet, og høre ham gi moren min skylda for annen verdenskrig.

– Du selv, midt oppe i dette?

– Jeg måtte klare meg selv fra jeg gikk i

første klasse på folkeskolen. Et år levde jeg stort sett på Solo og Selma-Kjeks som jeg krita hos kjøpmannen. Det var snakk om at jeg skulle på barnehjem, men det slapp jeg heldigvis. Det er ellers inntrykket mitt at barnehjemmene den gangen var fylte av NS-ynge. Jeg hadde det ikke så bra, men jeg tror flertallet av NS-barna må ha hatt det, og har det, verre enn meg, sier han.

– Hvordan gikk det til at Eva Scheidt ble din adoptivmor?

– Jeg ble aldri formelt adoptert av henne, men hun hadde mistet sin eldste sønn i Dresden under krigen, og hun ville ha meg i stedet. Hun var gift med den tyske «sjefspionen» i Norge. Han er død nå. Hun forteller, at det var atskillig verre etter krigen å ha vært medlem i NS i Norge, enn det var i Tyskland. Der var alle i samme båt. Jeg føler selv at Tyskland er mitt andre fedreland, og jeg har det godt med å ha tilknytning til tyske tradisjoner.

Et helseproblem

– Hvordan er det å være «NS-barn» så lenge etter at både krigen og barndommen er over?

– Det er i høyeste grad problematisk. For tre år siden ga Asgeir Olden ut boka «Fødd skuldig», der han intervjuet NS-barn. Av de 12 han snakket med, var 11 anonyme. Det eldste «NS-barnet» var blitt 72 år. Asgeir Olden er en nøktern mann, men han konkluderer: «Psykiatrisk behandling, institusjonsopphald og piller, har vore ein del av kvardagen for mange, ja, kanskje flertalet av NS-barna,» siterer Eystein Eggen.

– Dermed antar dette karakter av et nasjonalt helseproblem! Det er 200 000 NS-barn og 10 000 tyskerunger i Norge. Tausheten deres er øredøvende.

– Du har valgt en annen strategi?

– Ja. Jeg holder på å skrive selvbiografien min nå. Den heter «Gutten fra Gimle», og den kommer sannsynligvis ut på Gyldendal forlag nå i høst. Jeg vil gi et ansikt til den skjebnen det er å være NS-barn. Det er anonymiteten jeg vil til livs, og angsten for det som ikke kommer ut.

– Du oppfordrer de gamle NS-erne til å stå fram?

– Ja, absolutt! Hittil har det vært sånn at de anonyme NS-erne med oppreisningsvanvidd, de har benyttet seg av et anonymt sekretariat, som har føret krigshistorikere som Hans Fredrik Dahl med materiale. Det de ønsker seg er oppreisning. De burde skjønne at anonymiteten bare skader dem. Hvis de ikke har noen ting å skamme seg for, burde de da kunne stå fram? Mange av dem sier de fortsatt vil kjempe for NS' politikk. Det går da i anstendighetens navn ikke an å slåss politisk med en anonymitetens hette over hodet!

– Dessuten er det betenkelig at historikerne bygger sin forskning på anonyme kilder som higer etter oppreisning. Om Hans Fredrik Dahl hadde noe eget stædet, er dette nok gått fløyten for lenge siden. Det er mye intensitet hos dem som ønsker oppreisning, sier Eystein Eggen.

Et spørsmålstejn

– Hvilken tradisjon står du selv i?

– Jeg ser meg selv som en del av tradisjonen etter Bjørnson og Hamsun. Denne bondekonservative, nasjonale strømmingen var dominerende i Norge i mellomkrigstida, men ble avbrutt av krigen. Vi har et helt schizofrent forhold til det nasjonale her i landet. Jeg har levd som et åndelig spørsmålstejn etter EF-striden i 1972 på grunn av dette.

– Hva mener du?

– Jeg gikk rundt Stortinget i 1972 og ropet «Nei til salg av Norge!» sammen med tusener av andre. Jeg oppdaget at det som samlet folk var det nasjonale – det nasjonale som vi var lært opp til å se på som farlig. Kanskje er det farlig, javel, men det har holdt oss utenfor EF, sier han.

Eystein Eggen har studert historie, og ble påsatt av sin lærer Magne Skodvin til å forske på NS' rolle under krigen. Rundt 1970 mottok han stipendier for dette arbeidet. Før EF-avstemningen skrev han en rekke artikler i Dagbladet om temaet.

– Jeg gikk i meg selv etter EF-kampen. Den nasjonale begeistringen jeg så den gangen, liknet et slags evig Olso-kstevne i NS-regi.

– Vi bevilger milliarder til landbruket her i landet på nasjonalt grunnlag, uten at vi tør ta ordet «nasjonalisme» i munnen. Nå som vi får en ny EF-strid, blir vi nødt til å ta opp begrepet nasjonalisme til ny debatt, sier Eystein Eggen.

På skuddhold av bildet

«Man kan kjende hans bilder på et bøssekuks avstand».

Slik skrev Jappe Nilsen her i avisa om Kristin Holbøs malerier. Så var da også kunstneren fra Vågå kjent for sine utsyn mot Sjo-

dalsvannet og Lillehammer.

Han ville ikke male «brønt og behagelig» som læreren Bergslund doserte, skriver Halvdan Holbø i boka om sin far og kollega og som Labyrinth Press

nylig har utgitt. Da var nok de sommerlige samtalenene med vennen Halvdan Egedius av større betydning for paletten. Holbø la gjerne tjukt på med penselen, og hadde lite til overs for «jobbetidsmaleriet» da terpentinen

fløt om kapp med champagnen. Når fargene skulle spille «for fullt orkester» tenkte han nok heller på «Gammel jegermarsj» enn «Champagnegalopp».

Kristin Holbø: Selvportrett.

Harald Flor